

Notitie

Onderwerp: Archeologisch onderzoek Regge Pelmolen Rijssen

Projectnummer: 51005423

Referentienummer: SWNL0278496

Datum: 25-06-2021

1 Aanleiding

Waterschap Vechtstromen is al enige jaren bezig met de herinrichting van de Regge. Hiervoor is reeds in 1998 een visie vastgesteld. Enkele delen van de Regge en het stroomgebied zijn nog niet onder handen genomen. Eén deel daarvan ligt tussen Provincialeweg N347 en de instroom van de Maatgraven. Het betreft een traject van 1,6 km. Binnen Regge Pelmolen Rijssen wordt de Regge hier opnieuw ingericht in samenwerking met Landschap Overijssel, de gemeentes Rijssen -Holten en Wierden, stichting Pelmolen "Ter Horst" en de Stichting Enterse Zomp. Voor de inrichting is een grof Schetsontwerp gemaakt. Uitgangspunt voor het schetsontwerp is dat er voldoende water beschikbaar is voor landbouw en natuur, een goede waterkwaliteit en recreatie.

1.1 Schetsontwerp

In bijlage 1 is het schetsontwerp opgenomen. Hierop is te zien dat de loop van de Regge zal veranderen. Er worden nieuwe meanders aangebracht. De oude geul krijgt een functie als hoogwatergeul. In het zuidelijke deel van het plangebied wordt een nieuwe geul gegraven. Daarnaast worden diverse nieuwe poelen aangelegd. De exacte ligging en ook de diepte van de ingrepen is nog niet vastgelegd aangezien een VO en DO-traject nog afgelegd dient te worden. Uitgangspunt voor deze notitie is het nieuwe Schetsontwerp en ingrepen van 2 m -mv. Bovendien is het wenselijk dat binnen deze ontwerpfases rekening te worden gehouden met bijvoorbeeld belangrijke ecologische of archeologische waarden die in het projectgebied aanwezig zijn. Het gehele projectgebied wordt in deze notitie daarom als plangebied beschouwd.

1.2 Voorgaand onderzoek

Onderdeel van het SO-traject is een archeologisch bureauonderzoek verricht door Vestigia (2019).¹ Het plangebied voor dit bureauonderzoek omvatechter alleen de noordelijke oeverzone en het aangrenzende beekdal van de Regge. In het meest recente Schetsontwerp van 20 april 2021 (Concept) is ook de zuidelijke oever van de Regge onderdeel van de herinrichting. Het bureauonderzoek bevat een gespecificeerde verwachting die ook van toepassing is op de zuidelijke oever. Bovendien is het bureauonderzoek reeds voorgelegd aan het bevoegd gezag. De onderhavige notitie beoogt daarom voor de zuidelijke oever van de Regge enkel een aanvulling te geven.

Archeologische verwachting

De dekzandkopjes en – ruggen (B53) hebben een brede maar hoge archeologische verwachting op resten uit het Laat-Paleolithicum – Nieuwe tijd. Dit wordt onderschreven door een nabij gelegen AMK-terrein van zeer hoge archeologische waarde en vondstlocaties in het beekdal van de Regge.

¹ Helsing, W. A. M., 2019. Beekherstel De Regge, projectlocatie Rijssen Holten, gemeente Rijssen en Wierden,. Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek. Vestigia rapport V1746, definitief, versie 2.0, d.d. 1 april 2019. Definitief.

Tabel 1-1: AMK-terrein nabij het plangebied

AMK nr.	Datering	Omschrijving
13627 Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Bewoning (inclusief verdediging) (Mesolithicum – IJzertijd)	Toponiem: Het Veer, Terrein met een deel van esdekcomplex waar sporen van bewoning uit het Mesolithicum en/of Neolithicum en IJzertijd zijn vastgesteld. Uit een proefput door een esdek (1 meter dik) kwamen 15 IJzertijdscherven, wat ijzerslakken en vuurstenen artefacten te voorschijn

Binnen het beekdal en in een zone van 50 m rondom een dekzandkop of rug hebben locaties een hoge archeologische voorresten uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum. Dit is onder andere gebaseerd op een onderzoek van Van Putten in het beekdal van de Regge.² Tussen 50 en 100 meter afstand van dekzandkopjes – en ruggen hebben locaties een middelhoge archeologische verwachting op resten uit de periode Laat-Paleolithicum – Mesolithicum. Vanaf het Neolithicum werd het beekdal dermate nat dat permanente bewoning niet mogelijk was.

De overige delen van het beekdal, de lagere gelegen delen op grotere afstand van dekzandkopjes, hebben een lage archeologische verwachting. De gronden zijn hier te nat en door de steeds verleggende meanders van de Regge zijn eventuele resten doorsneden. In het beekdal dient wel rekening gehouden te worden met puntlocaties of lijnelementen (toevalsvondsten) die verband houden met activiteiten die in een beekdal kunnen hebben plaatsgevonden: beschoeiingen, visvoorzieningen, vaartuigen (uitgeholde boomstammen), voordes, bruggen, rituele deposities en veenwegen.

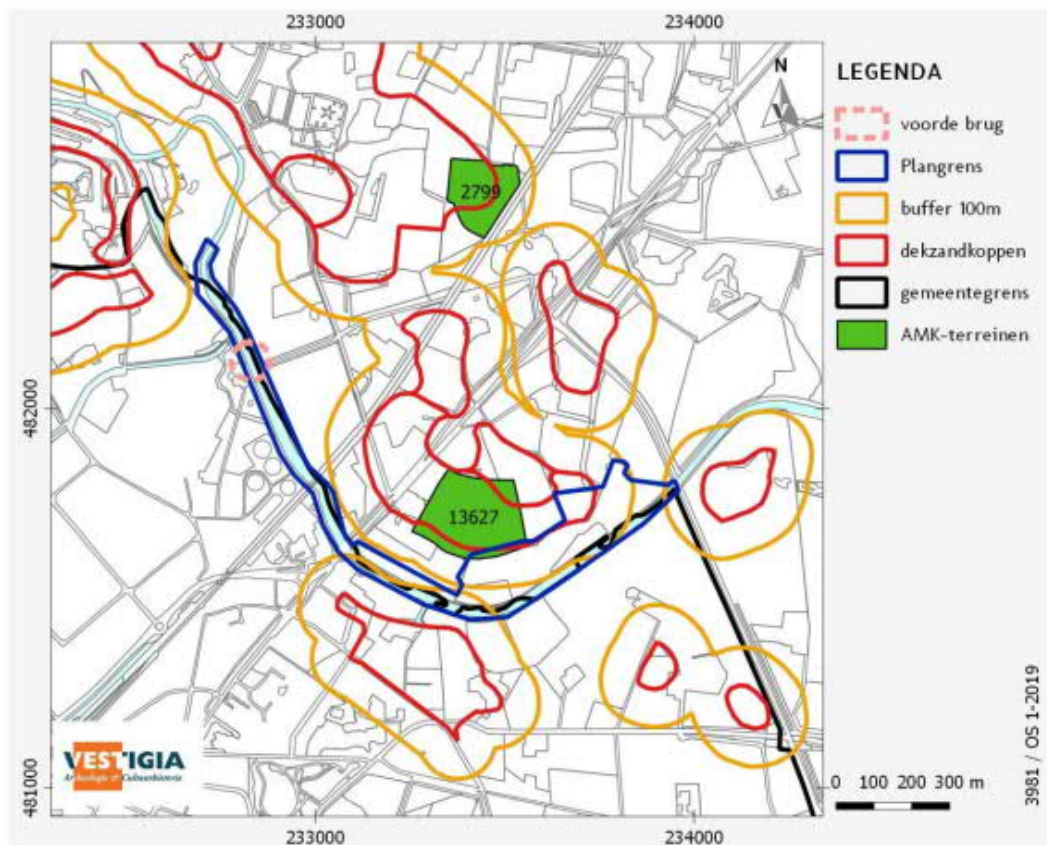
Geadviseerd is om ter plaatse van de dekzandkopjes met een hoge archeologische verwachting, inclusief het AMK-terrein 13627 met een zeer hoge archeologische verwachting, een inventariserend veldonderzoek, karterende fase methode A3 uit te voeren. Indien graafwerkzaamheden hier vermeden kunnen worden, iets dat met name geadviseerd wordt voor het AMK-terrein, dan hoeft geen booronderzoek plaats te vinden.

In de zones aangrenzend aan de dekzandkopjes en -ruggen met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting voor resten uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum (binnen 100 m), is geadviseerd een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van verkennend booronderzoek. Hierbij dient via een aantal raaien haaks op het beekdal inzicht verkregen te worden in de bodemopbouw van het plangebied (aanwezigheid van begraven flanken van dekzandruggen/koppen, ligging restgeulen, mate van erosie, etc.).

² Putten, M.J., 2010: Plangebied Reggeherstel Rijssen, archeologisch bureauonderzoek (BAAC-rapport V-09.01960, 's-Hertogenbosch)

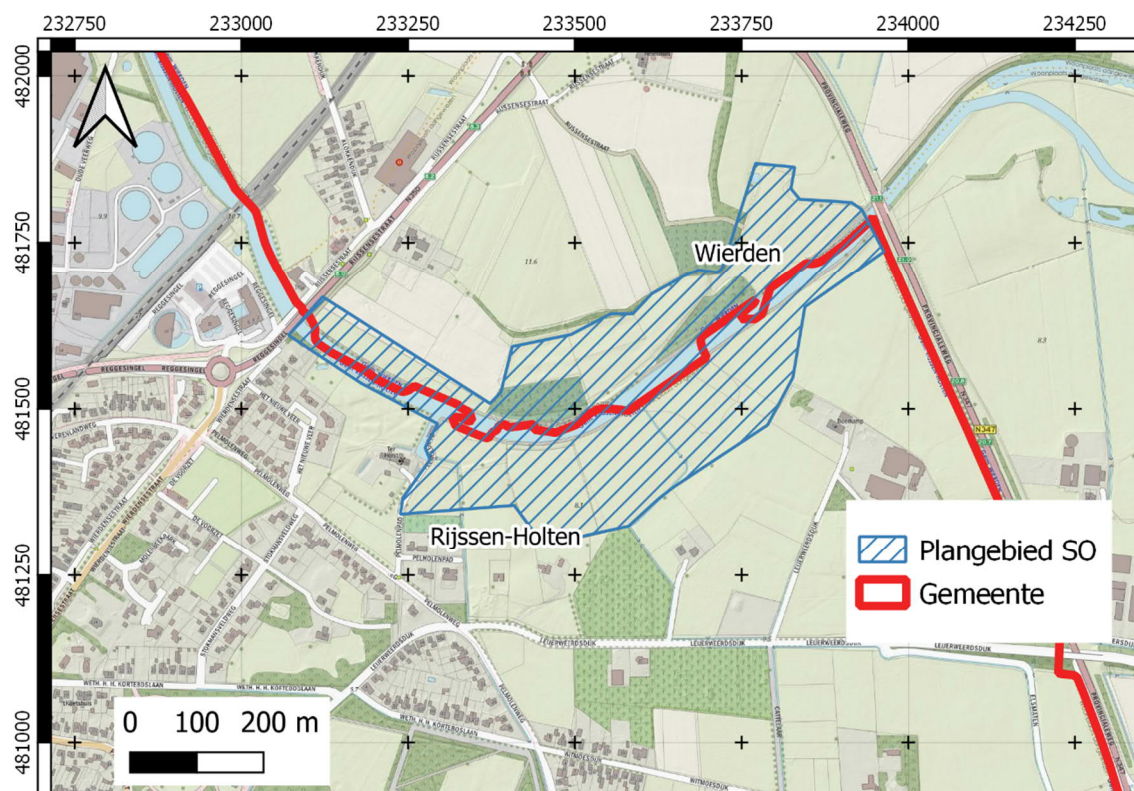
Conform de KNA Leidraad Beekdalen in het Pleistoceen is in deze zones in het beekdal, binnen 100 meter van een dekzandkopjes, karterend vooronderzoek noodzakelijk. Vestigia heeft echter geadviseerd om eerst uitgebreid verkennend (een zogenaamd geo-archeologisch) booronderzoek conform de KNA Leidraad Beekdalen in Pleistoceen Nederland uit te voeren.³ Door middel van een dergelijk aanpak kan de opgestelde verwachting mogelijk worden aangescherpt, en blijft een eventueel vervolgonderzoek door middel van karterende boringen zo beperkt mogelijk. Indien een dekzandkop of langdurig droog gelegen kronkelwaard wordt aangewezen, dan dient direct overgegaan te worden tot een inventariserende Veldonderzoek, karterend onderzoek, in een grid van 13 x 15 m, oftewel ruim 50 boringen per hectare, volgens methode A3 uit de KNA Leidraad Karterend Booronderzoek (2012), geschikt voor het opsporen van middelgrote nederzettingen met een vondstrooiing van overwegend vuursteen.

Naast bovenstaande verwachtingszones is in het uiterste noorden van het plangebied ook een puntlocatie aanwezig. Hier worden resten van een voorde en/of brug verwacht. Archeologisch vervolgonderzoek is noodzakelijk. Voor nadere informatie wordt verwezen naar het rapport van het archeologische bureauonderzoek.

Afbeelding 1-1: Advieskaart stroomgebied (Bron: Vestigia, 2019).

³ Rensink 2008: KNA Leidraad archeologisch onderzoek van beekdalen in Pleistoceen Nederland, SIKB, Gouda.

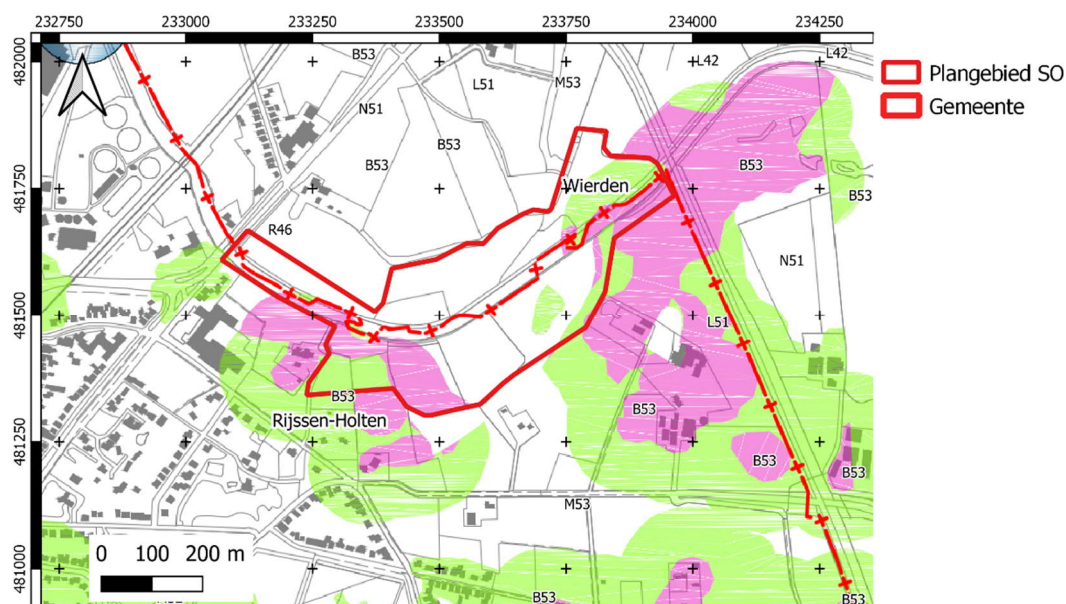

Afbeelding 1-2: plangebied SO Regge Pelmolen Rijssen (concept april 2021).

1.3 Aanvulling

Het Schetsontwerp d.d. april 2021 is ten opzichte van het Schetsontwerp in 2019 uitgebreid met enkele percelen op de zuidelijke oever van de Regge. Hier zal een onder andere een nieuwe geul worden gegraven. De percelen bevinden zich in de gemeente Rijssen-Holten.

De gemeentelijke verwachtings- en beleidsadvieskaart geeft aan dat binnen het projectgebied zones met een hoge en middelhoge verwachting aanwezig zijn. In het geval van zones met een hoge archeologische verwachting gaat het om de dekzandkoppen en aanliggende zones en enkeerdgronden (hoge archeologische verwachting). Zones met een middelhoge archeologische verwachting zijn in de loop van prehistorie minder geschikt geraakt voor bewoning vanwege vernatting. In het vigerende bestemmingsplan is het archeologische beleid gevat (tabel 1-2).

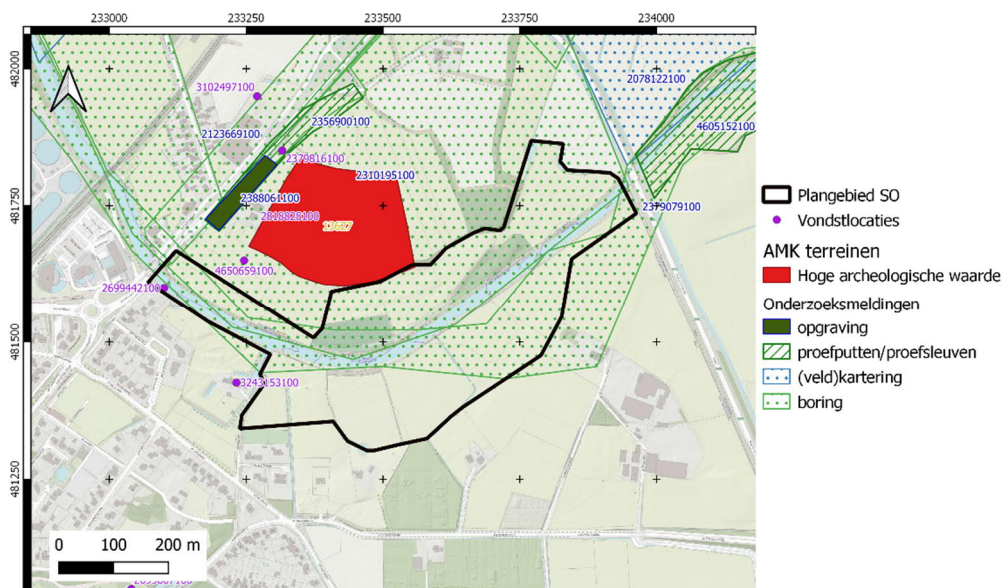

Afbeelding 1-3: Beleidskaart gemeente Rijssen-Holten.

Tabel 1-2: Dubbelbestemmingen Waarde- Archeologie Buitengebied Rijssen-Holten bestemmingsplan deels onherroepelijk in werking (vastgesteld 2012-11-01)

Waarde	Vrijstellingsgrenzen
Waarde – Archeologie Hoog	2500 m2 en dieper dan 40 cm
Waarde – Archeologie Middelhoog	2500 m2 en dieper dan 40 cm

Ten zuiden van de Regge is geen AMK-terrein in of nabij het plangebied aanwezig. In de huidige plannen is het AMK-terrein ten noorden van het plangebied geen onderdeel van de herinrichtingsplannen. Het terrein met plaggendek en de sporen van bewoning uit de periode Mesolithicum – IJzertijd geeft wel aan dat in het projectgebied hoogstwaarschijnlijk bewoning heeft plaatsgevonden of in ieder geval de neerslag van activiteiten uit deze periode verwacht kan worden. Tijdens proefsleuvenonderzoek (Zaak ID 2379816100) nabij dit AMK-terrein zijn diverse archeologische sporen aangetroffen in de C-horizont van een lage dekzandrug. Het grootste deel van de sporen is gedateerd tot in de Late-Bronstijd – IJzertijd. Het gaat om een behoudenswaardige vindplaats.

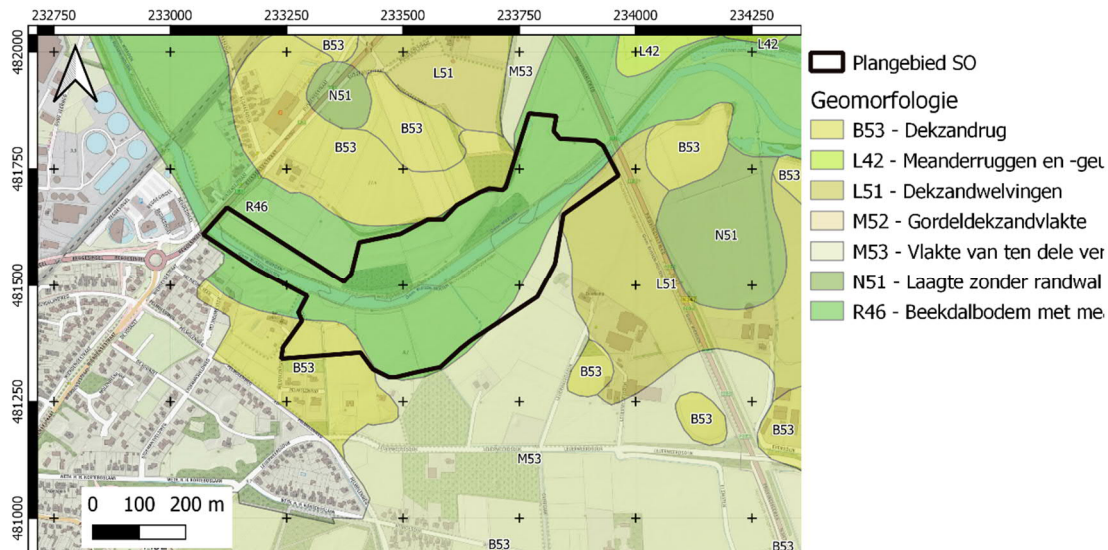
Afbeelding 1-4: Archeologie

Op de zuidelijke oever bevindt zich één vondstmelding nabij het plangebied (ZAAK ID: 3243153100). Het betreft een melding van waarnemingen die zijn gedaan tijdens herstelwerkzaamheden aan de Pelmolen. Het gaat om een fundering van houten palen; het wegzakken hiervan is veroorzaakt door het weggroten van de funderingspalen door de verlaging van de grondwaterstand. In de waterloop is in 1965 een losse vondst gedaan (ZAAK ID: 2699442100). De vuurstenen bijl dateert uit het Neolithicum.

Op de zuidelijke oever is volgens de geomorfologische kaart een dekzandkop (B53) aanwezig. Vanwege de hoge archeologische verwachting van deze landschappelijke eenheden voor alle periodes is – zoals geadviseerd in het eerder uitgevoerde bureauonderzoek - een karterend booronderzoek noodzakelijk. Dit inventariserende veldonderzoek, karterend onderzoek dient te worden uitgevoerd door te boren in een grid van in een grid van 13 x 15 m, ofwel ruim 50 boringen per hectare, volgens methode A3 uit de KNA Leidraad Karterend Booronderzoek (2012), geschikt voor het opsporen van middelgrote nederzettingen met een vondststrooiing van overwegend vuursteen. Het te onderzoeken plangebied heeft een oppervlakte van 1 ha. Indien hier bodemingrepen voorkomen kunnen worden kan het inventariserend veldonderzoek komen te vervallen.

In een zone van 100 meter naast deze dekzandopduiking dient in overeenstemming met het reeds opgestelde advies een inventariserend veldonderzoek, verkennend booronderzoek uitgevoerd te worden.

Op de zuidoostelijke oever is volgens de geomorfologische kaart daarnaast een dekzandwelling aanwezig (L51). Deze dekzandwelling ligt, volgens het schetsontwerp, net buiten het projectgebied. De bodemkaart geeft aan dat op deze dekzandwelling en de dekzandkopjes een hoge bruine enkeerdgrond aanwezig is. Dit zijn de zones waar door potstalbemesting in de Middeleeuwen een A-horizont van circa 50 cm kan worden aangetroffen. Het plaggendeek heeft mogelijk een beschermende afdeklaag op het dekzand gevormd. Ten zuiden van de waterloop zijn echter voornamelijk beekeerdgronden aanwezig. Volgens de verstoringsbronnenkaart hebben in deze lager gelegen gronden vergravingen plaatsgevonden.

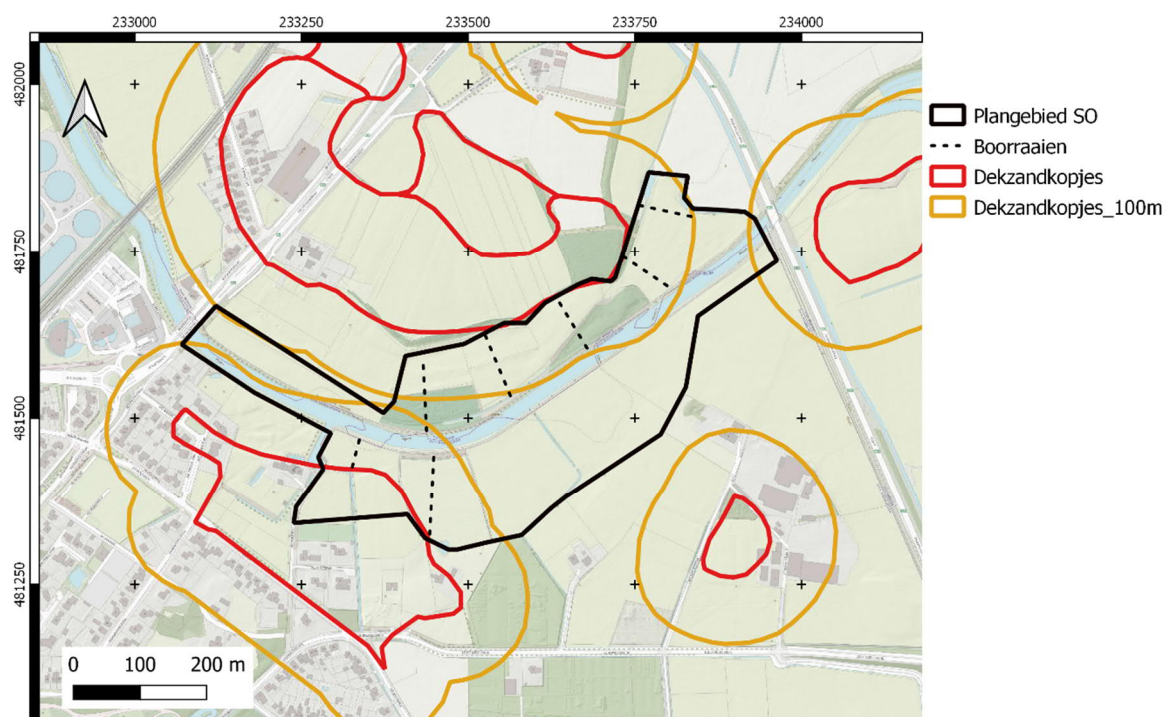

Afbeelding 1-5: Geomorfologie

1.4 Boorplan/advies Sweco

Op basis van het advies van Vestigia en de kennis over de zuidelijke oever, is een boorplan voor het verkennend booronderzoek opgesteld. Tussen twee opeenvolgende boorpunten is een afstand van 10 meter gehanteerd op basis van de Leidraad Beekdalen in het Pleistoceen. Tussen de boorraaiën wordt een afstand van 100 meter gehanteerd. Dit komt neer op 70 boringen.

Ter plaatse van het dekzandkopje dat binnen het projectgebied is gelegen, wordt geadviseerd geen bodemingrepen te plegen. Momenteel zijn ook geen ingrepen gepland. Indien er toch ingrepen plaatsvinden dient hier op basis van het advies van Vestigia karterend booronderzoek plaats te vinden.

Afbeelding 1-6: Locatie boorraaien.

Verantwoording

Titel	Archeologisch onderzoek Regge Pelmolen Rijssen
Projectnummer	51005423
Referentienummer	SWNL0278496
Revisie	
Datum	25-06-2021

Auteur	Dagmar Ewolds
E-mailadres	dagmar.ewolds@sweco.nl

Gecontroleerd door	Jeroen van Rooij
--------------------	------------------

Paraaf gecontroleerd

Goedgekeurd door

Jeroen van Rooij

Paraaf goedgekeurd

Bijlage 1 Schetsontwerp Reggedal Rijssen

SCHETSONTWERP REGGEDAL RIJSSEN

RELIËF EN HISTORIE

RELIËF

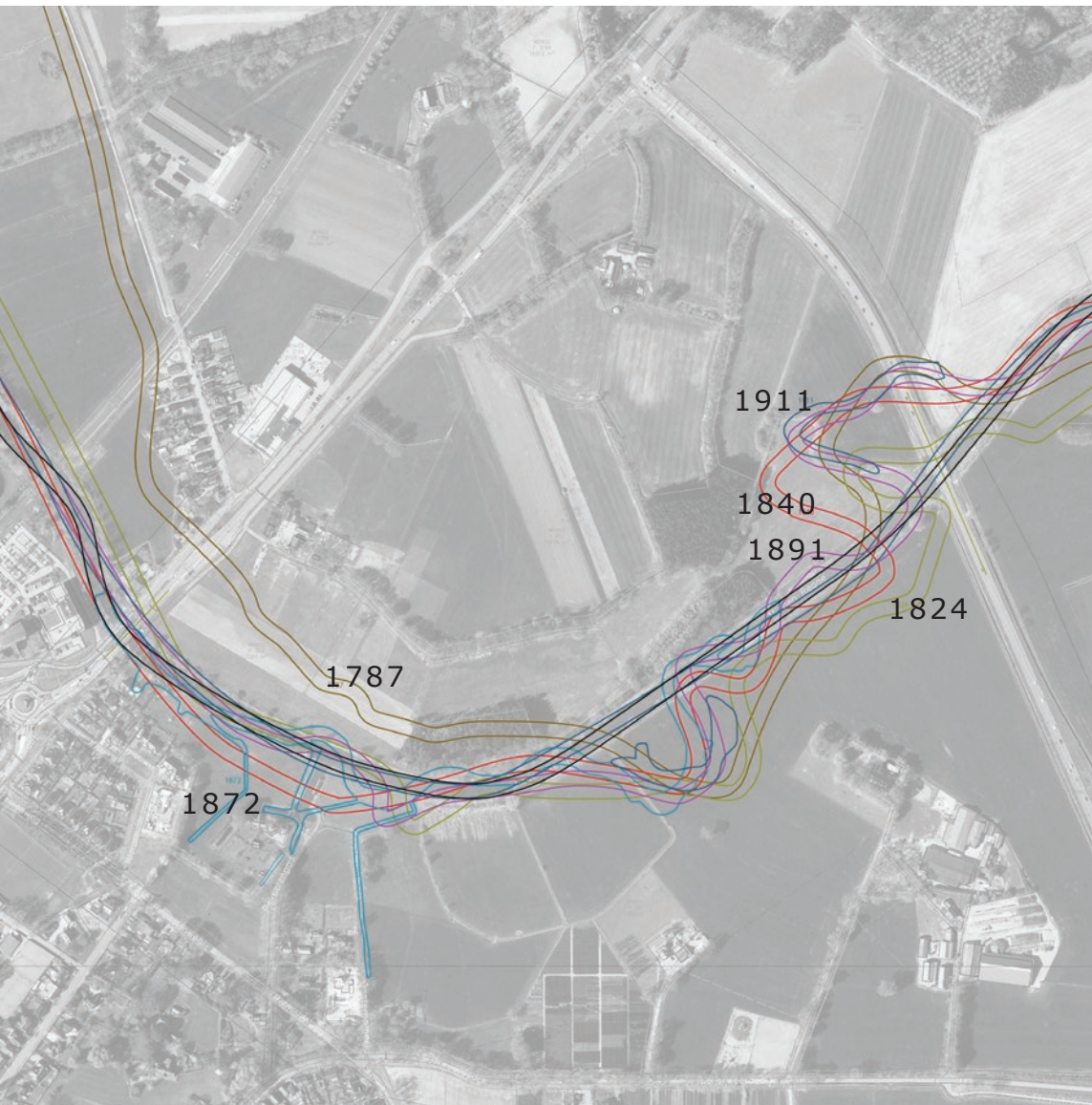
De hoogteligging geeft ons een beeld van het oorspronkelijke Reggedal en de laagst gelegen delen. Duidelijk is te zien dat het gebied zuidelijk van de Regge lager gelegen is dan het noordelijk deel dat nu in het kader van het schetsontwerp is benut.

Dit biedt kansen om het tracé van de Regge onderdeel te laten zijn van het gebied zuidelijk van de Regge en daarvoor de laagste delen te benutten.

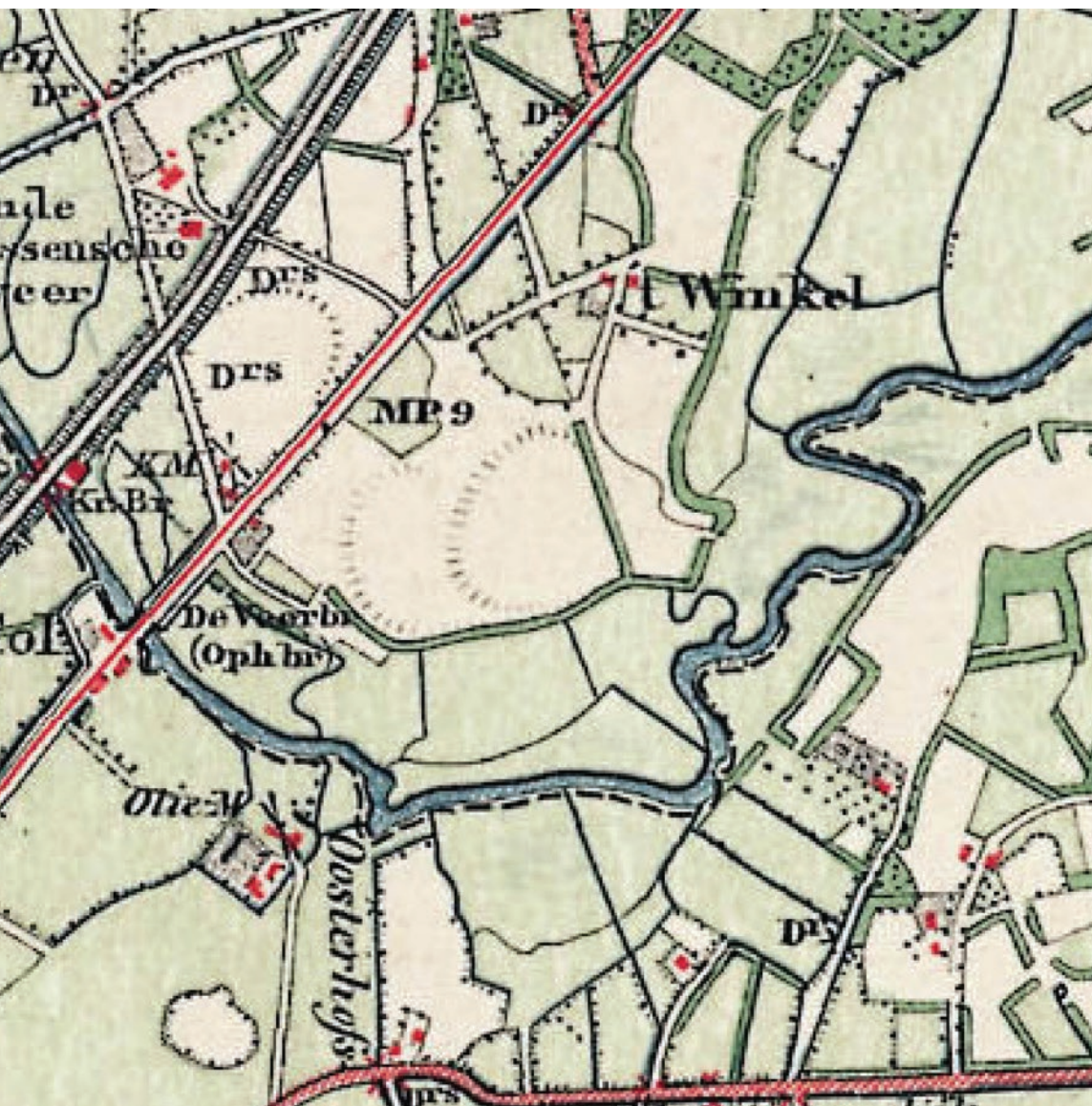
REGGETRACÉ DOOR DE JAREN HEEN

In combinatie met de hoogteligging is het goed om daarbij ook naar het historische verloop van de Regge te kijken. Dit schept kansen om een nieuwe loop te ontwerpen en het contrast tussen het landschap van de Regge en het kleinschalige hoger gelegen oude cultuurlandschap te versterken.

CULTUURLANDSCHAP

Ruim 100 jaar geleden was het cultuurlandschap tussen de Regge en de Leijerweerdslijk meer besloten van karakter. Veel beplantingen zijn in de loop van de tijd verdwenen. In samenhang met de herinrichting van de Regge kan worden gezocht naar herstel en versterking van landschapselementen (houtwallen, bosjes, solitaire) in combinatie met versterking van recreatieve routestructuren.

SCHETSONTWERP

LEGENDA

WATERSYSTEEM EN ONDERGROND

- HERINRICHTING REGGE**
Een nieuw tracé voor de Regge, slingerend door het dal tussen de provinciale wegen. De loop volgt het natuurlijke hoogterelief en respecteert bestaande waardevolle bomen en groenstructuren.
- HOOGWATERGEUL**
Oude loop van de Regge gaat functioneren als hoogwatergeul. Hiervoor wordt de loop opgehoogd tot maximaal 30 cm onder het drempelniveau.
- POELEN**
Nieuwe poelen dragen bij aan het natuurlijke watersysteem van de Regge, een herkenbaar cultuurlandschap en de versterking van de biodiversiteit.

ECOLOGIE

- NATUURVRIENDELIJKE OEVERS**
Natuurvriendelijke oevers dragen bij aan de versterking van de ecologische waarden in het Reggedal. De natuurvriendelijke oevers leveren een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van flora en fauna.
- VOCHTIGE HOOLANDEN/KRUIDENRIJKE RUIGTES**
Het dal van de Regge binnen het plangebied is onderdeel van het watersysteem. Vochtige hooilanden en kruidenrijke ruggen zorgen voor ecologische meerwaarde.
- ROBUUSTE NATUUR EN VERBINDINGEN**
Veel percelen in het plangebied worden ingericht in het kader van het Natuur Netwerk Nederland. Hierdoor ontstaat een robuust natuurlijk Reggesysteem.
- VERSTERKING FLORA EN FAUNA**
De herinrichting van de Regge zorgt voor een versterking van de flora en fauna. Inrichting van plas-draszones voor grondbroeders.

CULTUURLANDSCHAP

- OUDE HOUTWALLEN**
Op de overgang van het oorspronkelijke Reggedal naar de hogere akkergronden bevinden zich oude houtwallen van met name eik met onderbegroeiing die waar nodig worden versterkt.
- SOLITAIRE EIKEN**
Hogere delen in het landschap met waardevolle oude eiken worden gespaard en dragen bij aan de identiteit van het landschap van de Regge met een verwijzing naar het oorspronkelijke cultuurlandschap. De bestaande bosjes met dennen en sparren worden gerooid, waardoor de solitaire eiken goed tot hun recht komen.
- SOLITAIRE ELZEN EN ELZENGRUPPEN**
Langs de huidige loop van de Regge staan hier en der prachtige solitaire elzen en enkele elzenbossen. De elzen passen bij uittek in het dal van de Regge en worden dan ook zo veel mogelijk ingepast en behouden. In het dal van de Regge zullen uiteindelijk vanzelf elzen- en wilgenbroekbosjes ontstaan.

RECREATIEF MEDEGEBRUIK

- ROUTESTRUCTUREN**
Het landschap van de Regge is geschikt om te beleven. Langs en over de Regge lopen wandel- en fietspaden. Waar mogelijk worden routestructuren uitgebreid en sterker op elkaar aangesloten.
- ROUTESTRUCTUREN NADER UIT TE WERKEN**
Aan de zuidzijde liggen kansen om routestructuren verder te versterken, afgestemd op wensen van particuliere grondeigenaren en andere ontwikkelingen, waaronder de ontwikkeling van het Opbroek.
- BELEEFBAAR WATER EN BELEEFBARE NATUUR**
Voor omwonenden en recreanten wordt met de herinrichting ingezet op een sterkere beleving van het Reggedal. Onder andere het bestaande pontje vlak bij het Oude Veer, maar ook het varen met de Entense zomp biedt een fantastische ervaring en beleving van het natuurlijke Reggedal.
- VISLOCATIE**
Plek voor vissers op meerdere locaties langs de Regge

AMBITIE *

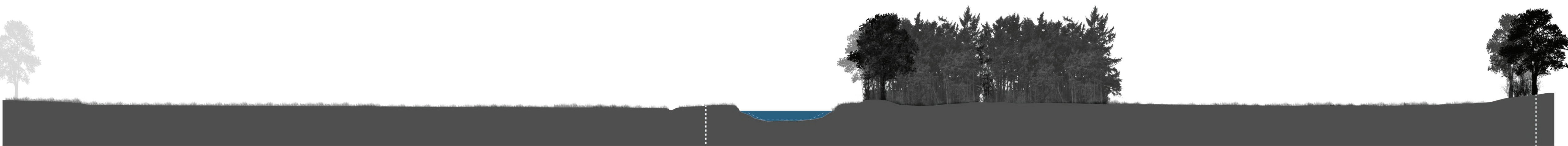
VERSTERKING LANDSCHAP IN BREDERE CONTEXT

- VERSTERKEN GROENSTRUCTUUR**
Onderhoud en versterking van bestaande houtwallen buiten plangebied; verwijderen exoten en inplant van inheems/strekeigen materiaal (heesters en bomen). Solitaire bomen op bijzondere plekken en meidoornhagen ter versterking van de kleinschaligheid en het oorspronkelijke landschap.
- GRAANAKKER**
Ontwikkeling van een graanakker op de plek van het voormalige naaldbosje. Typisch voor landschap van de Regge en een mooi contrast met de laag gelegen vochtige graslanden in het Reggedal.
- ZORG, NATUUR EN BEHEER**
Verkennen mogelijkheden in relatie tot zorgboerderij Heijmenes? Beheer (particuliere) gras/hooilanden? Biomassateelt?
- PELMOLEN AAN DE REGGE**
De Pelmolen als parel aan de Regge. Een prachtige plek die in opdracht van de gemeente Rijssen-Holten zal worden versterkt als recreatieve knoop.

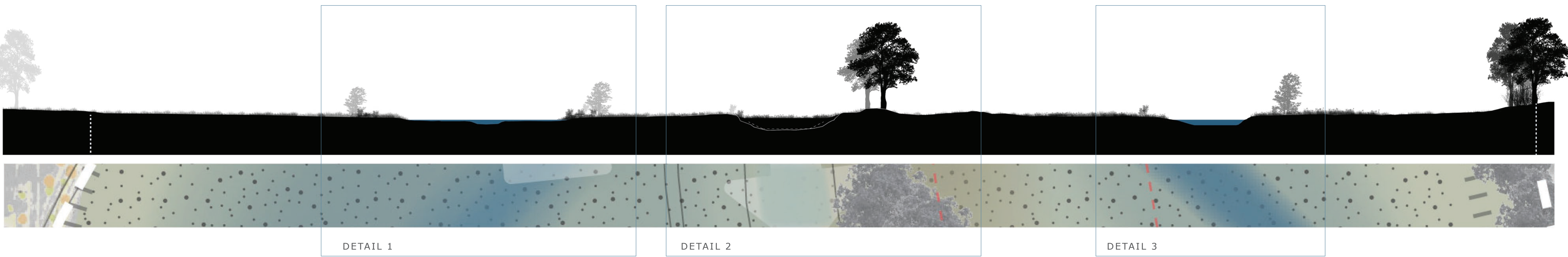
* geen onderdeel van de opgave

SCHETSONTWERP REGGEDAL RIJSSEN

DWARSPROFIEL I 1:500

TRAJECT I BESTAANDE SITUATIE

TRAJECT I NIEUWE SITUATIE

DETAILS DWARSPROFIEL I 1:200

Halfopen Reggedal met een nieuwe meander. Beekdallandschap met beplanting van els en wilg (bestaande beplanting en spontane ontwikkeling. Essen- en kampenlandschap langs de randen met oude houtwallen van eik.

Elzen in het beekdal, laag en nat

Solitaire eiken, hoog en droog

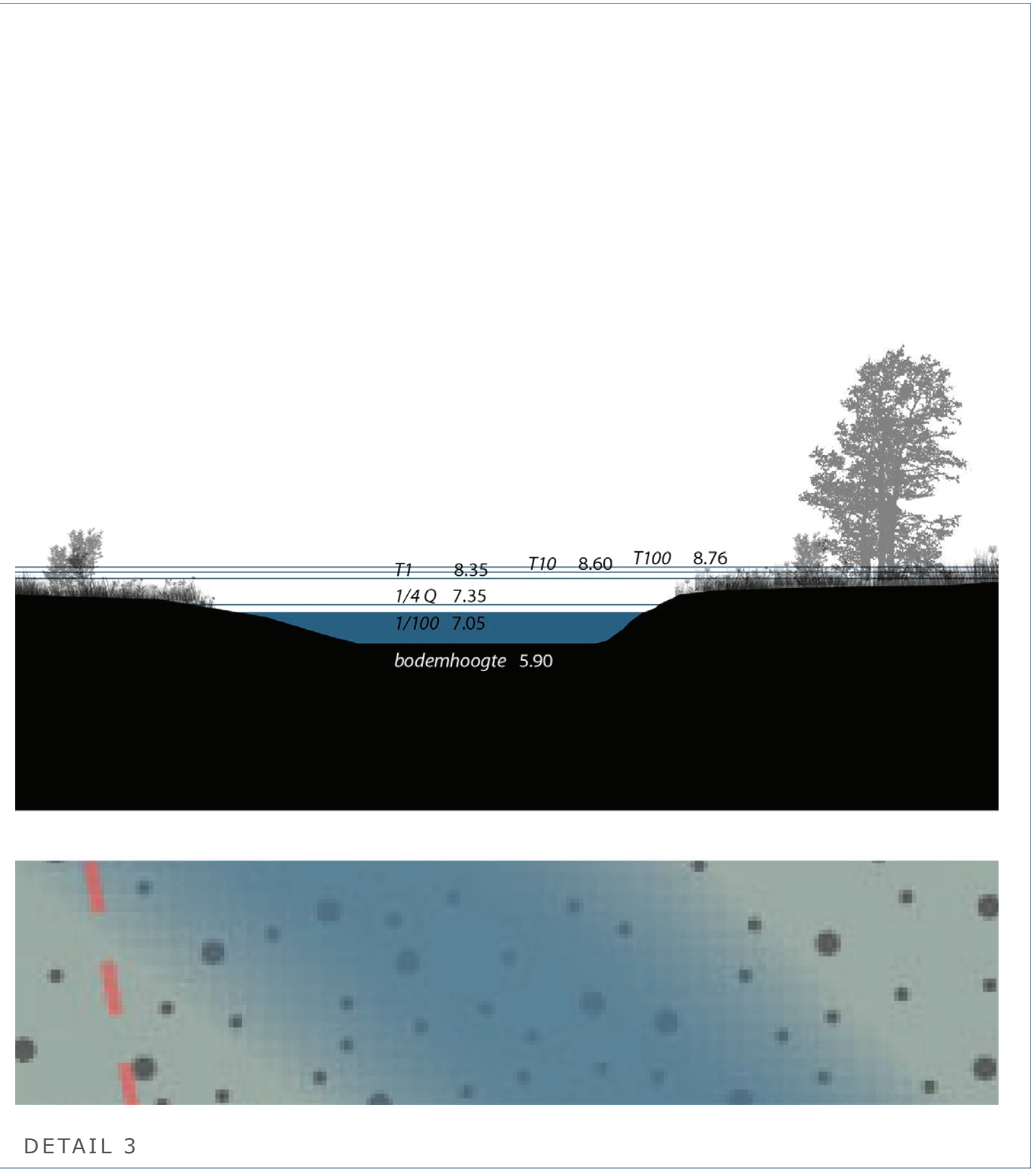
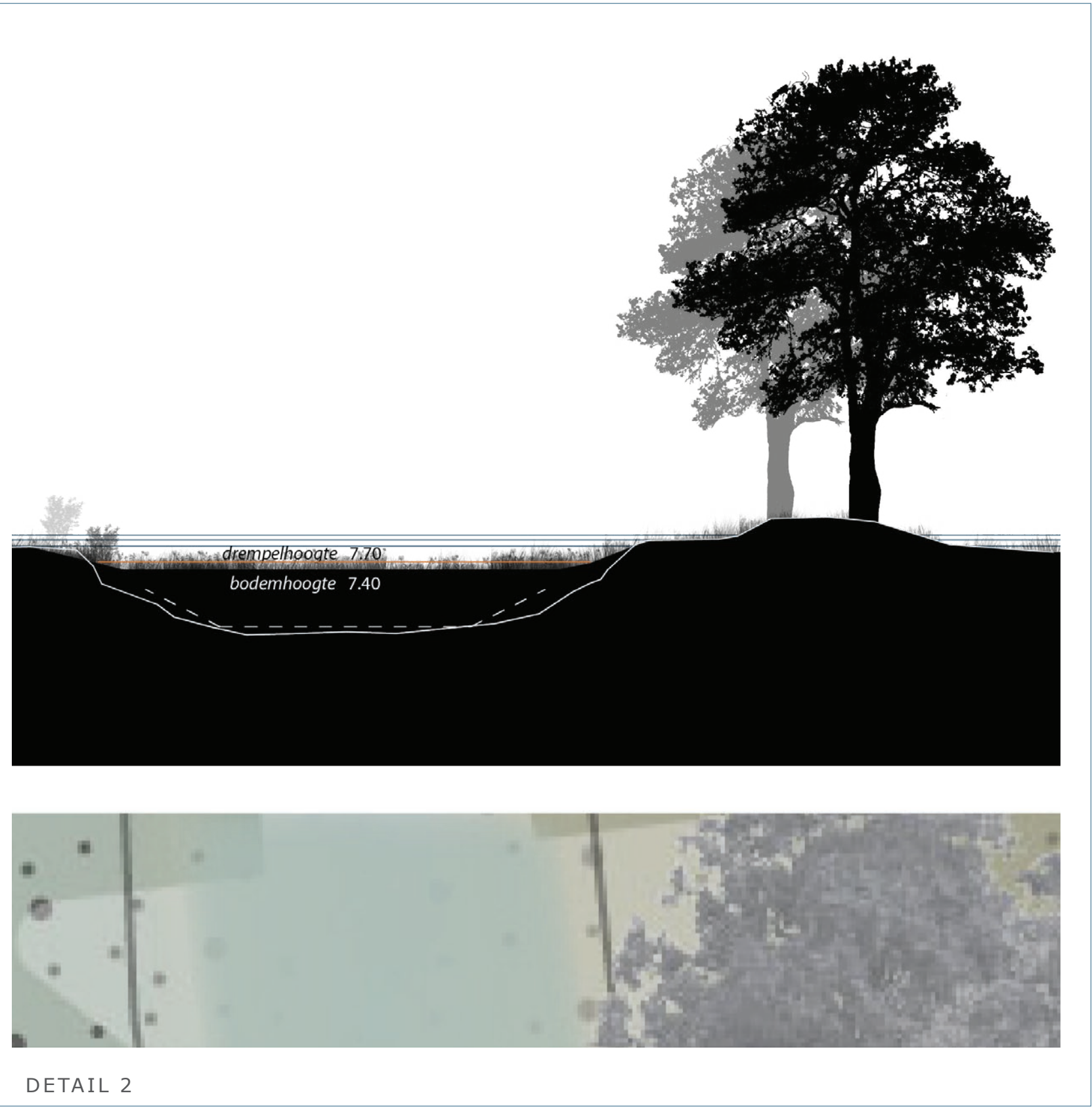
Vogels spotten vanaf een bijzondere plek aan de rand van het robuuste Reggedal!

Natuurlijk Reggedal met plas-dras zones voor grondbroeders

SCHETSONTWERP REGGEDAL RIJSSEN

DETAILS DWARSPROFIEL 1 1:200

DWARSPROFIEL 2 1:200

TRAJECT 2 BESTAANDE SITUATIE, BLIJFT ONGEWIJZIGD

Oude eiken op de hogere delen in het beekdal

Robuuste natuur, aantrekkelijk voor klein wild

Vochtige hooilanden en kruidenrijke ruigtes

Vislocatie langs de Regge

Houtwal met heesterlaag, hoog en droog met meerwaarde voor biodiversiteit

Poelen leveren een bijdrage aan een veerkrachtig watersysteem

Natuurvriendelijke oevers langs de Regge

Hoog gelegen graanakker in contrast met laag gelegen beekdal

Robuust Reggedal met routestructuren ter beleving van de Regge